

ΙΑΝ ΟΛΑΣΟΒ

ΡΩΤΑ ΤΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΟ!

μετάφραση
Βιολέττα Ζεύκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΟΠΤΡΑ

Αφιερωμένο σε όσους θέτουν ερωτήματα

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	13
---------------	----

ΜΕΡΟΣ Ι

Κοσμικά ερωτήματα	19
--------------------------------	----

Τι είναι η φιλοσοφία;.....	21
----------------------------	----

Γιατί υπάρχει το Κάτι αντί για το Τίποτα;.....	28
--	----

Υπάρχει Θεός;.....	32
--------------------	----

Ποιο είναι το νόημα της ζωής;.....	35
------------------------------------	----

Έχουμε ελεύθερη βούληση;.....	37
-------------------------------	----

Πώς γνωρίζουμε οτιδήποτε για τον κόσμο έξω από το μυαλό μας;.....	42
---	----

Εάν ο κόσμος σιγά σιγά λιώνει, πειράζει να κάνουμε παιδιά;.....	47
---	----

Πώς γεννά ο εγκέφαλος τη συνειδητή εμπειρία;.....	50
---	----

Γιατί θα πρέπει να νοιάζομαι;.....	53
------------------------------------	----

Ποιος είναι ο καλύτερος τύπος διακυβέρνησης;.....	56
---	----

Το χρώμα είναι κάτι υποκειμενικό;.....	64
--	----

Είναι εφικτό το ταξίδι στον χρόνο;.....	69
---	----

Οι άνθρωποι είναι από τη φύση τους καλοί ή κακοί;.....	72
--	----

Τι προηγήθηκε; Η σκέψη ή η γλώσσα;.....	76
---	----

Πόσο καλά γνωρίζουμε τι είναι καλό για εμάς;.....	81
---	----

Υπάρχει ζωή μετά τον θάνατο;.....	85
-----------------------------------	----

Η επιστήμη και η θρησκεία είναι συμβατές;.....	88
--	----

Υπάρχει αντικειμενική αλήθεια;.....	93
-------------------------------------	----

Τι είναι ευτυχία;.....	100
------------------------	-----

Υπάρχει το ασυνείδητο;.....	108
-----------------------------	-----

Πώς μπορούμε να ξεπεράσουμε τον δυϊσμό;	111
Ο χώρος και ο χρόνος είναι αντικειμενικά πραγματικοί;	117
Γιατί;	123

ΜΕΡΟΣ II

Προσωπικά ερωτήματα	135
Τι είναι αγάπη;	137
Πότε έχει νόημα κάποιος άνθρωπος να αγαπά έναν άλλο;	139
Οι άνθρωποι γεννιούνται ετεροφυλόφιλοι ή ομοφυλόφιλοι;	141
Τι είναι αυτό που κάνει κάποιον αγόρι;	145
Αν κάποιος με κεράσει ποτό στο μπαρ, του οφείλω κάτι;	149
Τι μπορούν να κάνουν οι φορείς αστικής αναβάθμισης των συνοικιών ώστε αυτές να μην καταστρέφονται;	152
Πρέπει να δίνω χρήματα στους αστέγους;	155
Τι νόημα έχει να ανησυχούμε για πράγματα που δεν μπορούμε να αλλάξουμε;	159
Πώς αντιμετωπίζουμε τη θνητότητα των γονιών μας;	162
Πώς μπορούμε να ζούμε με κάποιο σκοπό αφού συνταξιοδοτηθούμε;	166
Τι καθιστά κάποιον ψυχικά ασθενή;	170
Όταν αγοράζουμε κάτι από μια φτωχή χώρα, εκμεταλλευόμαστε τους εργαζομένους σε αυτή;	175
Πειράζει να έχω ψάρι για κατοικίδιο;	181
Πότε πρέπει να εμπιστευόμαστε τους ειδικούς;	185
Πώς μπορούμε να μεγαλώσουμε τα παιδιά μας ώστε να γίνουν καλοί άνθρωποι;	192
Τι είναι αυτό που κάνει μια λέξη σεξιστική;	197
Τι μπορούμε να κάνουμε όταν τίποτε από όσα κάνουμε δεν έχει νόημα;	201
Πρέπει να ζούμε στο παρόν;	207

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

Ερωτήματα για τα οποία νομίζατε ότι

δεν χρειαζόσασταν απαντήσεις	211
Είναι η κέτσαπ φρουτοποτό;	213
Εάν οι άνθρωποι αποικίσουν τον Άρη, σε ποιον θα πρέπει να ανήκουν τα εδάφη του;	215
Πώς ξέρουμε ότι $1 + 1 = 2$;	220
Το κοτόπουλο με παρμεζάνα είναι αυθεντικό πιάτο;	224
Έπρεπε να σκοτώσουμε τον Χίτλερ όταν ήταν μωρό;	229
Τα φυτά σκέφτονται;	233
Ο βουδισμός είναι θρησκεία ή φιλοσοφία;	237
Πώς μπορεί κάτι να είναι τόσο κακό, ώστε να είναι καλό;	243
Τα ζελεδάκια έχουν την ίδια γεύση για όσους τους αρέσουν και για όσους δεν τους αρέσουν;	247
Εάν προσπαθήσετε να φτιάξετε το άγαλμα μιας λιβελούλας και τελικά μοιάζει με μέλισσα, θα είναι το άγαλμα μιας λιβελούλας ή μιας μέλισσας;	252
Τι είναι αυτό που κάνει καλύτερες τις απλούστερες θεωρίες;	257
Αν ο Σούπερμαν αντλεί τη δύναμή του από τον ήλιο, γιατί δεν έχει μαυρίσει;	262
Υπάρχει κάτι που να είναι πραγματικά τυχαίο;	268
Τι καθιστά ένα έργο παράγωγο;	272
Ποιο είναι το αγαπημένο σου ζώο;	275
Ερώτηση-Δώρο: Ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος για να διδάξω στον εαυτό μου φιλοσοφία; Πώς να ξεκινήσω;	279
Βιβλιογραφικές αναφορές και παραπομπές	283
Ευχαριστίες	294

Πρόλογος

Ενα πρωινό Σαββάτου τον Απρίλιο του 2016 –λίγο κρύο, λίγο υγρό και πνιγμένο στα λουλούδια– άνοιξα ένα πτυσσόμενο τραπέζι στη λαϊκή αγορά Grand Army Plaza, απέναντι από το κεντρικό παράρτημα της Δημόσιας Βιβλιοθήκης του Μπρούκλιν. Τις επόμενες ώρες, μια χούφτα καθηγητές φιλοσοφίας και επί πτυχίω φοιτητές καθόμασταν πίσω από ένα πανό με την επιγραφή «Ρώτα τον φιλόσοφο!» και περιμέναμε να μας μιλήσει ο κόσμος. Δεν πέρασε πολλή ώρα και μας μίλησαν όντως – για τον Θεό, τις προεδρικές εκλογές, την Άιν Ραντ*, τα ψάρια ως κατοικίδια ζώα, την ηθική εκπαίδευση, την ελεύθερη βούληση, το πεπρωμένο, το νόημα της ζωής και διάφορα άλλα πράγματα. Έτσι, στήσαμε πάλι το περίπτερο κι άλλη μια φορά αργότερα, και μερικές ακόμα φορές στη συνέχεια. Στα χρόνια που ακολούθησαν έχουμε ταξιδέψει σε όλη την πόλη της Νέας

* Πρόκειται για την Αλίσια Ζινόβιεβνα Ρόζενμπαουμ, Ρωσίδα μυθιστοριογράφου, σεναριογράφου και φιλόσοφου (1905-1982), που μετανάστευσε στις ΗΠΑ το 1926. Τα γνωστότερα μυθιστορήματά της είναι τα *Κονιά στον ουρανό* (*The Fountainhead*) και *Ο Άτλας επαναστάτησε* (*Atlas Shrugged*). Ανέπτυξε ένα φιλοσοφικό σύστημα / κίνηση που η ίδια αποκάλεσε Αντικειμενισμό με μεγάλη επιρροή στους αμερικανικούς συντηρητικούς πολιτικούς κύκλους. (ΣτΜ)

Υόρκης, σε λαϊκές αγορές, καταστήματα, σταθμούς του μετρό, πάρκα, φεστιβάλ βιβλίων και εκθέσεις δρόμου. Δύσκολα μπορώ να περιγράψω πόσο ικανοποιητική ήταν όλη αυτή η εμπειρία. Γνώρισα, για λίγα δευτερόλεπτα ή για λίγες ώρες, χιλιάδες παράξενους, φιλικούς, τρελούς, περιέργους, μοναχικούς, αναστατωμένους, αεικίνητους, σοφούς ανθρώπους από κάθε πιθανή δημογραφική κατηγορία. Κάθε νέα τοποθεσία οδηγεί σε νέες ερωτήσεις, νέες αντιλήψεις, νέες ιστορίες.

Έσπασα το περίπτερο «Ρώτα τον φιλόσοφο!» γιατί θέλω η φιλοσοφία να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των απλών ανθρώπων. Είναι σημαντικό να επιτρέπουμε και να ενθαρρύνουμε τους ανθρώπους να ανακαλύπτουν τα προβλήματα που απασχολούν τους επαγγελματίες φιλοσόφους, αλλά είναι εξίσου σημαντικό να επιτρέπουμε και να ενθαρρύνουμε τους φιλοσόφους να ανακαλύπτουν τα προβλήματα που απασχολούν όλους τους άλλους – και να βοηθούν στην επίλυσή τους.

Αυτό το βιβλίο προσφέρει μια απάντηση –ή ένα τμήμα της– σε ένα σωρό από τα πιο καυτά ερωτήματα που θέτουν οι επισκέπτες του περιπέτερου.* Οι ερωτήσεις αντικατοπτρίζουν το τεράστιο εύρος όσων μας ενδιαφέρουν. Στα σύντομα κείμενα διαλόγων, σε πλαίσιο, περιγράφονται περιστατικά χάρη στα οποία μένει αξέχαστο κάθε περίπτερο και κάθε ερώτημα. Κάθε τόσο θα βλέπετε ένα χεράκι (☞), που αντιπροσωπεύει τις απαντήσεις ενός φανταστικού συνομιλητή. Μην διστάσετε να διαβάσετε το βιβλίο με όποια σειρά θέλετε.

* Σε γενικές γραμμές. Μερικές από τις ερωτήσεις τέθηκαν απευθείας από τους επισκέπτες, ενώ κάποιες άλλες προέκυψαν κατά τη διάρκεια συνομιλιών με επισκέπτες.

Ένα μέρος της μαγείας του περιπέτρου είναι δύσκολο να το συλλάβει κανείς μέσα από τις σελίδες ενός βιβλίου – τον αυθορμητισμό, την αλληλεπίδραση, το αλλόκοτο σκηνικό όπου προσφέρεις ψήγματα φιλοσοφίας σε ανθρώπους που έχουν άλλα πράγματα στο μυαλό τους. Αλλά το βιβλίο καταφέρνει να αιχμαλωτίσει ένα μέρος όλων αυτών. Ελπίζω η παρακάτω συζήτηση να δίνει την αίσθηση ότι όντως υπάρχει τρόπος η φιλοσοφία να έχει εφαρμογή στον καθένα μας, ότι η φιλοσοφία μπορεί να είναι τόσο απόλυτα συνεχής στην καθημερινή μας ζωή όσο και πέρα για πέρα συγκλονιστική.

Πιστεύω κάθε ισχυρισμό μου σε τούτο το βιβλίο. Πιστεύω επίσης ότι το βιβλίο περιέχει κάποιους ψευδείς ισχυρισμούς. Το πρώτο το πιστεύω επειδή όλα αυτά τα έγγραφα με ειλικρίνεια, ενώ το δεύτερο επειδή η φιλοσοφία είναι δύσκολη κι έχω κάτι που προσεγγίζει μια υγιή εκτίμηση για τα δικά μου όρια.

Μπορεί να δείτε πού μας οδηγεί αυτό. Αυτές οι πεποιθήσεις είναι ανακόλουθες· δεν μπορούν όλες να είναι αληθινές. Και συνήθως, αν ανακαλύψω ότι ορισμένες από τις πεποιθήσεις μου είναι ανακόλουθες, θα αναθεωρήσω τις πεποιθήσεις αυτές ώσπου να μην είναι πλέον ανακόλουθες. Σε τελική ανάλυση, οι πεποιθήσεις είναι πράγματα για τα οποία κουβεντιάζουμε και η κουβέντα με ανακόλουθες πληροφορίες είναι πονοκέφαλος. Και αν κάποιο σύνολο πεποιθήσεων δεν μπορεί να είναι καθ' όλα σωστό, τουλάχιστον μία από

αυτές πρέπει να είναι λανθασμένη. Αλλά ακόμα κι αν γύριζα πίσω και έλεγχα τη δουλειά μου, αυτό δεν θα βοηθούσε. Θα εξακολουθούσα να προβαίνω σε ένα σωρό ισχυρισμούς και θα εξακολουθούσα να θέλω να αναγνωρίσω ότι είμαι σίγουρος πως το έχασα *κάπου*. Έχουμε ένα παράδοξο στα χέρια μας.

Ευτυχώς –ίσως λίγο υπερβολικά ευτυχώς– πρόκειται για ένα παράδοξο με μια ωραία, τακτοποιημένη λύση. Η λύση είναι ότι υπάρχει *πίστη* και πίστη. Ή μάλλον, υπάρχει απόλυτη πίστη και υπάρχει πίστη σε βαθμίδες. Εάν πιστεύω απόλυτα ορισμένους ασυνεπείς ισχυρισμούς, έχω δουλειά μπροστά μου. Αλλά αν πιστεύω ένα σωρό πράγματα σε μεγάλο βαθμό, μπορώ επίσης να πιστέψω σε μεγάλο βαθμό ότι ένα από όλα αυτά είναι λάθος.*

Αυτό, στο σύνολό του, φανερώνει μερικά σημαντικά πράγματα.

Πρώτον, πολλή φιλοσοφία προκύπτει αν αρχίσουμε να σκαλίζουμε τις ασυνέπειες στις δικές μας πεποιθήσεις. Μερικές φορές θα είμαστε σε θέση να βρούμε διέξοδο από αυτές, αλλά άλλες φορές θα πρέπει να βρούμε έναν τρόπο να εξισορροπήσουμε τις πεποιθήσεις μας μεταξύ τους.

Δεύτερον, πιστεύω όσα έχω γράψει σε αυτό το βιβλίο, αλλά όχι κατά 100%. Όταν έχω τη διάθεση να ασχοληθώ με την ανειλικρίνεια ή την υπερβολική εμπιστοσύνη, βοηθάει να υπενθυμίζω στον εαυτό μου ότι με ενδιαφέρει τουλάχιστον

* Για να το καταλάβετε αυτό, φανταστείτε ότι οι πεποιθήσεις σας μοιάζουν με πιθανότητες. Αν, λοιπόν, πιστεύετε κατά 95% σε εκατό ανεξάρτητα πράγματα, θα πιστεύετε επίσης κατά 99% ότι ένα από αυτά είναι λάθος.

εξίσου να προκαλέσω μια γόνιμη φιλοσοφική έρευνα καθώς μοιράζομαι μαζί σας τις σωστές απαντήσεις σε ορισμένα φιλοσοφικά ερωτήματα.

Τρίτον, όπως αυτή η συζήτηση για το παράδοξο στον πρόλογο, οι συζητήσεις για τα προβλήματα σε αυτό το βιβλίο είναι πολύ μικρότερες από ό,τι θα μπορούσαν να είναι. Σε κάθε στροφή, υπάρχουν εύλογες αντιρρήσεις που δεν εξετάζω, εναλλακτικές υποθέσεις που δεν διερευνώ, λεπτομέρειες που παραβλέπω. Αλλά πιθανότατα είστε καλύτεροι από ό,τι εγώ στο να προβάλλετε αντιρρήσεις και εναλλακτικές για τις δικές μου ιδέες, οπότε γιατί πρέπει να το κάνω εγώ για εσάς; Σε κάθε περίπτωση, θέλω η ανάγνωση αυτού του βιβλίου να είναι ως επί το πλείστον διασκεδαστική και εντελώς μη βαρετή.

Τέταρτον, όπως όλα τα παραπάνω, μεγάλο μέρος αυτού του βιβλίου είναι προϊόν δανεισμού. Πολλά από όσα λέω εδώ έχουν ήδη ειπωθεί από κάποιον άλλο. Προκειμένου να είναι ευχάριστη η ανάγνωση, έχω περιορίσει όλες τις αποδόσεις και τις προτάσεις για περαιτέρω μελέτη σε ένα παράρτημα.

Τέλος, όλη αυτή η ελαφράδα μπορεί να δώσει την εντύπωση ότι το όλο θέμα μοιάζει υπόππως εύκολο. Επιτρέψτε μου να είμαι ξεκάθαρος ότι η φιλοσοφία είναι δύσκολη – γεμάτη αμφιβολίες και αδιέξοδα, ποτέ σε σταθερό έδαφος και πάντα στις παρυφές της ανοησίας ή της ασημαντότητας. Αλλά η φιλοσοφία είναι απλώς δύσκολη. Δεν είναι αδύνατη.

ΜΕΡΟΣ Ι

**ΚΟΣΜΙΚΑ
ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ**

Τι είναι η φιλοσοφία;

Την πρώτη μέρα στην τάξη, όταν προσπαθώ να δώσω στους φοιτητές μου μια αίσθηση για το τι αφορά η φιλοσοφία, τους δίνω ένα σωρό παραδείγματα φιλοσοφικών ερωτημάτων. Αναπόφευκτα, κάποιος λέει κάτι του τύπου: «Ω, εννοείτε ερωτήσεις που δεν μπορείς στ' αλήθεια να απαντήσεις». Αλλά θα αντισταθώ σε αυτόν τον χαρακτηρισμό. Για τους αρχάριους, πολλά από τα ερωτήματα που *κάποτε* θεωρούνταν φιλοσοφικά (το ερώτημα αν η ύλη είναι διαιρετή στο άπειρο, για παράδειγμα) έχουν γίνει επιστημονικά ερωτήματα. Ποιος μπορεί να πει ότι οι ερωτήσεις σε τούτο το βιβλίο τελικά δεν θα γίνουν επιστημονικά ερωτήματα; (Νομίζω ότι μερικά από αυτά τα ερωτήματα είναι *ήδη* πάγια επιστήμη αλλά οι ίδιοι οι επιστήμονες διστάζουν να μιλήσουν γι' αυτά για κάποιο λόγο.) Αλλά αυτό κάτι κρύβει. Η συναίνεση είναι ανύπαρκτη –μεταξύ επαγγελματιών φιλοσόφων ή του κόσμου γενικά– σε ό,τι αφορά τις σωστές απαντήσεις σε φιλοσοφικά ερωτήματα. Και αυτή η έλλειψη συναίνεσης δεν οφείλεται (μόνο) στο γεγονός ότι ορισμένοι άνθρωποι δεν έχουν σκεφτεί τα πράγματα αρκετά προσεκτικά. Σε μερικές περιπτώσεις, πλήρως λογικοί και καλά

ενημερωμένοι άνθρωποι γίνεται να διαφωνούν σχετικά με τις απαντήσεις τους.

Μια άλλη υπαινικτική αλλά όχι απόλυτα σωστή ιδέα για το τι καθιστά ένα ερώτημα φιλοσοφικό περιγράφεται από ένα αστειό γεγονός που συμβαίνει στο περίπτερο «Ρώτα τον φιλόσοφο!». Συνήθως, κάποια στιγμή κατά τη διάρκεια της ημέρας, κάποιος βλέπει την επιγραφή και μας κάνει μια ερώτηση σχετικά με την αστρολογία, ή την ερμηνεία των ονείρων, ή την αστρική προβολή, ή για το ποιος πυροβόλησε τον Κένεντι. Χρειάζεται αρκετή δουλειά για να επαναφέρουμε αυτές τις συζητήσεις σε ερωτήματα που εγώ θεωρώ φιλοσοφικά. (Τι μας λέει η δημοτικότητα της αστρολογίας σχετικά με τον ρόλο της αφήγησης ιστοριών στη ζωή μας; Τι είναι αυτό που θα έκανε σωστή την ερμηνεία των ονείρων; Πότε είναι λογικό να πιστεύουμε σε μια θεωρία συνωμοσίας;) Πρώτα πρώτα όμως, γιατί πιστεύουν οι άνθρωποι ότι αυτά τα ερωτήματα είναι φιλοσοφικά; Εν μέρει, αυτό συμβαίνει επειδή οι φιλόσοφοι στο σύνολό τους δεν έχουν σκεφτεί ιδιαίτερα πώς θα μοιραστούν το έργο τους με το ευρύ κοινό. Αλλά νομίζω ότι οφείλεται επίσης στο ότι οι άνθρωποι έχουν την αίσθηση –και δικαίως– πως καταφεύγει κανείς στη φιλοσοφία για να ακούσει ιδέες που δεν λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οπουδήποτε αλλού. Αυτό ισχύει, με την έννοια ότι τα φιλοσοφικά επιχειρήματα συχνά βασίζονται σε τεχνητά ή παράξενα πειράματα σκέψης.

(<παρέκβαση> Μερικά από τα αγαπημένα μου:

Το πρόβλημα με το τραμ: Εάν βλέπατε ένα τραμ

να κατευθύνεται προς πέντε άτομα δεμένα στις ράγες του και μπορούσατε να γυρίσετε έναν διακόπτη για να το εκτρέψετε προς ένα άτομο, θα έπρεπε να το κάνετε; Εάν βλέπατε ένα τραμ να κατευθύνεται προς πέντε άτομα και θα μπορούσατε να σπρώξετε ένα μεγάλοσωμο άτομο στις ράγες του τραμ για να το σταματήσετε, θα το κάνατε; Πρέπει τα δύο αυτά ερωτήματα να έχουν την ίδια απάντηση και, εάν όχι, γιατί όχι;

Το πέπλο της άγνοιας: Φανταστείτε ότι γνωρίζετε προσωρινά ό,τι θα θέλατε ποτέ να ξέρετε για την κοινωνία στην οποία ζείτε, εκτός από το ποιος είστε σε αυτή την κοινωνία. Τι αλλαγές θα κάνατε στους βασικούς νόμους και τους θεσμούς της κοινωνίας; Εφόσον δεν θα μπορούσατε να εκμεταλλευτείτε κάποια ειδική διαπραγματευτική δύναμη για να προωθήσετε τα δικά σας συμφέροντα, αυτές οι αλλαγές θα οδηγούσαν απαραίτητα σε μια πιο δίκαιη κοινωνία;

Δίδυμη Γη: Άραγε το «νερό» θα είχε την ίδια σημασία σε έναν κόσμο πανομοιότυπο με τον δικό μας όπου όμως ό,τι οι άνθρωποι ονόμαζαν νερό ήταν φτιαγμένο από κάτι διαφορετικό από το H₂O;

Ο αόρατος κηπουρός: Υπάρχει διαφορά μεταξύ ενός κήπου που τον φροντίζει ένας κηπουρός ο οποίος είναι άφαντος και ενός κήπου που δεν τον φροντίζει απολύτως κανένας κηπουρός;

Ο νέος γρίφος της επαγωγής: Εάν στη γλώσσα το επίθετο «πρασινογάλαζος» σήμαινε κάτι που «παρατηρήθηκε για πρώτη φορά πριν από το 2030 και είναι πράσινο ή δεν παρατηρήθηκε πριν από το 2030 και είναι μπλε», άραγε το γεγονός ότι το φρέσκο γρασίδι που έχετε δει στη ζωή σας είναι πρασινογάλαζο θα σας νομιμοποιούσε να πιστεύετε ότι κάθε γρασίδι είναι «πρασινογάλαζο»;

Gödel και Schmidt: Αν όλα όσα πιστεύετε για το άτομο που αποκαλείτε Κουρτ Γκέντελ ίσχυαν για κάποιον που δεν έχετε ακουστά και αποκαλείται Σμιτ, αυτό που έχετε είναι μια σειρά από ψευδείς πεποιθήσεις για τον Γκέντελ ή μια σειρά από αληθινές πεποιθήσεις για τον Σμιτ;

Το επιχείρημα της γνώσης: Αν κάποια γυναίκα είχε ζήσει όλη της τη ζωή σε άσπρο και μαύρο, αλλά γνώριζε τα πάντα για τη φυσική και την ψυχολογία και τη νευροεπιστήμη της αντίληψης του χρώματος, τι θα μάθαινε, αν μάθαινε κάτι, την πρώτη φορά που είδε ένα κόκκινο μήλο;

Παγωμένος κόσμος: Σε ένα σύμπαν χωρισμένο σε τρία μέρη, από τα οποία το ένα δίνει την εντύπωση, σε όσους είναι εκτός του, ότι στέκεται τελείως ακίνητο για πέντε λεπτά μία φορά κάθε χρόνο, το δεύτερο μέρος φαίνεται να ακινητοποιείται για πέντε λεπτά μία φορά κάθε δύο χρόνια και το τρίτο μέρος φαίνεται να ακινητοποιείται κάθε τρία χρόνια, άραγε περνούν πέντε

λεπτά χωρίς να αλλάζει κάτι μία φορά κάθε έξι χρόνια;

Ο επιπλέον άνθρωπος: Εάν γεννιόσασταν χωρίς καμία από τις αισθήσεις σας, θα εξακολουθούσατε να έχετε επίγνωση του εαυτού σας;

Το δαχτυλίδι του Γύγη: Εάν είχατε ένα δαχτυλίδι που σας έκανε αόρατο όποτε το φορούσατε, θα γινόσασταν ένας φριχτός άνθρωπος; Τι θα σας εμπόδιζε να κλέψετε, να εξαπατήσετε, να καταδιώξετε και να κάνετε γενικά όλα τα εγωιστικά πράγματα χωρίς να έχετε συνέπειες για αυτά;

Το ερώτημα του Dennett «Πού είμαι;»: Εάν ο εγκέφαλός σας έλεγχε εξ αποστάσεως το υπόλοιπο σώμα σας μέσω μικροσκοπικών ραδιοπομπών τοποθετημένων σε καθεμία από τις νευρικές απολήξεις σας, θα ήσασταν εκεί που είναι ο εγκέφαλός σας ή εκεί που βρίσκεται το σώμα σας;

Περιπτώσεις Gettier: Εάν, χωρίς να το γνωρίζετε, κάποιος έχει θέσει το τηλέφωνό σας σε αθόρυβη λειτουργία και ακούτε τον ήχο κλήσης σας από άλλο κοντινό τηλέφωνο, αλλά ταυτόχρονα, κατά απόλυτη σύμπτωση, κάποιος σας καλεί πραγματικά, γνωρίζετε ότι δέχεστε κλήση;

Ριζοσπαστική μετάφραση: Εάν είστε με κάποιους που μιλούν μια γλώσσα η οποία, από όσο γνωρίζετε, δεν σχετίζεται καθόλου με οποιαδήποτε γλώσσα μιλάτε εσείς και δείχνουν προς ένα κουνέλι λέγοντας «Gavagai», πώς ξέρετε

ότι «Gavagai» σημαίνει *κουνέλι* και όχι *μη αποσπασμένο μέρος κουνελιού ή φέτα χρόνου κουνελιού ή την ιδιότητα του να είναι κανείς κουνέλι;* </παρέκβαση>)

Είναι επίσης αλήθεια, με την έννοια ότι ορισμένα συμπεράσματα που τηρούνται ευρέως μεταξύ των φιλοσόφων (ότι κανείς δεν έχει συνειδητές εμπειρίες, ότι το πέρασμα του χρόνου είναι μια ψευδαίσθηση, ότι κανείς δεν ξέρει τίποτα), είναι ιδέες τις οποίες αρνούμαστε να σκεφτούμε στην καθημερινή μας ζωή. Στη φιλοσοφία, τουλάχιστον όταν υπάρχει κάποια συνάφεια, δεν αρκεί απλώς να απορρίπτουμε ασυζητητί αυτές τις ιδέες· πρέπει να επιχειρηματολογούμε σχετικά με αυτές.

Να κι ένας τρόπος σκέψης σχετικά με τη φιλοσοφία που λειτουργεί αρκετά καλά: εάν δεν υπάρχει συναίνεση σχετικά με το ποιες μεθόδους ή πηγές αποδεικτικών στοιχείων πρέπει να χρησιμοποιήσουμε για να μελετήσουμε κάποιο ερώτημα, αυτό είναι φιλοσοφικό. Και ισχύει για όλα τα φιλοσοφικά ερωτήματα που αναπτύσσονται σε αυτό το βιβλίο, νομίζω. Θα εξηγούσε επίσης γιατί οι άνθρωποι έχουν την αίσθηση ότι τα φιλοσοφικά ερωτήματα είναι αναπάντητα, γιατί τα ερωτήματα εγκαταλείπουν τη φιλοσοφία με την πάροδο του χρόνου, γιατί υπάρχουν φιλοσοφικά ερωτήματα για κάθε θέμα και γιατί η ανοιχτή σκέψη είναι μια τόσο σημαντική αρετή στη φιλοσοφία.

Ωστόσο, αυτό δεν είναι εντελώς σωστό. Υπάρχουν αρκετά καθιερωμένες μέθοδοι για την έρευνα στη λογική και στην

ιστορία της φιλοσοφίας, οι οποίες, αν μη τι άλλο, είναι μέρος της φιλοσοφίας, και δεν υπάρχει καμία συναίνεση για το πώς να μελετήσουμε μερικά δύσκολα προβλήματα στη φυσική και την ιστορία και την ψυχολογία. Αλλά δεν διαθέτω κάτι καλύτερο από αυτό. Εάν εσείς γνωρίζετε έναν καλύτερο τρόπο να εξηγήσει κανείς τι είναι φιλοσοφία, στείλτε μου ένα e-mail.

Όταν στήσαμε το περίπτερο «Ρώτα τον φιλόσοφο!», τοποθετήσαμε ένα μπολ γεμάτο με φιλοσοφικά ερωτήματα, ένα μπολ γεμάτο με πειράματα σκέψης και ένα μπολ γεμάτο με καρτέλες. Προς το τέλος μιας καυτής καλοκαιρινής ημέρας στο περίπτερο, το μπολ με τις καρτέλες άδειασε. Ένας επισκέπτης κοίταξε το άδειο αυτό μπολ και ρώτησε: «Πρόκειται άραγε για κάποια αλληγορία σχετικά με τη φιλοσοφία;» Αυτό πόνεσε.